

УДК 378.159.9

DOI 10.18372/2786-5487.1.16681

Чіп Руслана

кандидат психологічних наук, викладач,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна

Кормило Оксана

кандидат психологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна

Гончаровська Галина

кандидат психологічних наук, викладач
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна

ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

***Анотація.** У статті розглядаються теоретичні і практичні аспекти професійної підготовки майбутніх психологів. Проаналізовано проблему формування гендерної компетентності фахівців у процесі здійснення психологічного супроводу.*

***Ключові слова:** професійна підготовка, гендерна компетентність, психологічний супровід.*

***Annotation.** The article considers theoretical and practical aspects of professional education of future psychologists. We analyzed the problem of formation*

of gender competence of specialists in the process of psychological support.

Key words: *professional education, gender competence, psychological support.*

В умовах інтеграції вищої освіти у сучасний європейський простір актуалізується проблема професійної підготовки майбутніх психологів, що зумовлює появу нових тенденцій у теоретичному та практичному компетентнісному вимірі. Професійна психологічна освіта структурована теоретичними та практичними компонентами, що реалізуються у процесі підготовки майбутніх фахівців.

На рівні практичної підготовки майбутніх психологів результатом є сформований «психологічний світогляд» фахівця, тобто здатність студента бачити світ очима психолога та будувати свою професійну діяльність на його основі з використанням відповідних методів та прийомів [3].

Відтак, специфіка професійної підготовки майбутніх психологів, яка спрямована на формування фахових умінь і навичок та професійно значущих особистісних якостей, визначає особливу важливість розвитку гендерної компетентності та формування гендерної культури фахівця.

Незважаючи на дискусійність питання гендерної проблематики, вчені наголошують на важливості виховання гендерної культури, а саме: прищеплення дітям, підліткам та молоді здатності керуватись принципами рівноправ'я, паритету як основоположними засадами у міжстатевих стосунках – взаєминах з іншою статтю, у побудові товариських та романтичних взаємин, засвоєнні професійних, сімейних та громадсько-політичних ролей [5, с. 5].

Необхідність оволодіння психологічною інформацією та здатність її практичного використання зумовлює потребу формування гендерної компетентності майбутніх психологів.

На основі інтегрування наукових підходів вчених (В. Васютинського, Т. Говорун, П. Горностая, О. Кікінежді та ін.) з означеної проблематики, ми визначаємо гендерну компетентність як складне інтегративно-динамічне утворення у структурі професійної підготовки та особистісного зростання фахівця, що включає особливу систему знань, умінь та навичок відповідно до

принципів гендерної рівності, що відображається у здатності до гендерної чуйності, проявляється в емоційно-ціннісному самоствавленні та ставленні до іншої статі, гендерній толерантності, засвоєнні навичок саморегуляції та забезпеченні партнерсько-паритетних стосунків як необхідної умови успішної міжстатевої взаємодії [1; 6].

Оскільки старші підлітки черпають знання про основні аспекти гендерної культури із взаємин з однолітками, інформаційного простору, освітнього та сімейно-родинного середовища, які більшою мірою відображають суспільні стереотипи, статеві упередження та очікування найближчого соціального оточення, важливим завданням є забезпечення агентів гендерної соціалізації науковою інформацією про організацію гендерного простору зростаючої особистості та її функціонування у різних сферах життєдіяльності [4].

Зокрема, українська дослідниця гендерної проблематики О. Кікінежді наголошує на тому, що зміст, методи та прийоми розвивальних та особистісно орієнтованих технологій гендерного навчання повинні спрямовуватись на те, щоб шляхом використання життєвого досвіду старших підлітків як суб'єктів вибору ліній статевої поведінки, допомогти утвердженню їх егалітарних поглядів на взаємини статей. Вагому роль у виконанні цього завдання відіграє розвиток рефлексії Я (Я-хлопець/Я-дівчина) через збагачення гендерної поінформованості підлітків, включення їх в аналіз повсякденного пошуку аргументів, особистісних смислів, на користь традиційних чи егалітарних орієнтацій [1, с. 277].

Здійснений нами теоретико-методологічний аналіз наукових підходів та концептуальних положень засвідчили необхідність розроблення програми психологічного супроводу розвитку гендерної ідентичності старших підлітків. Практична значущість цієї програми полягає у створенні спеціальних соціально-психологічних умов оптимізації процесу розвитку гендерної ідентичності у період дорослішання особистості.

Зокрема вітчизняні науковці (А. Колосова, Г. Ложкін, С. Максименко) зазначають, що психологічний супровід спрямований не на те, щоб вказувати

суб'єкту конкретний шлях розвитку та контролювати його діяльність, а повинен сприяти проявам самостійності, спрямовувати його активність [2, с. 7].

З огляду на трактування науковцями поняття «психологічного супроводу» як діяльності, спрямованої на активізацію внутрішнього потенціалу та розвиток активності самого суб'єкта, у контексті нашого дослідження він розглядається як системний і цілісний процес, спрямований на створення оптимальних умов становлення гендерної ідентичності старших підлітків з метою розвитку самосвідомості, ціннісного ставлення до себе та до іншої статі, активізації суб'єктного потенціалу у здійсненні дії, вибору, вчинку [4].

Мета психологічного супроводу розвитку гендерної ідентичності старших підлітків полягає у забезпеченні сприятливих умов гендерного самовизначення особистості у сфері традиційно-єгалітарних цінностей, партнерської (суб'єкт-суб'єктної) міжстатевої взаємодії, виявленні та реалізації потенційних можливостей особистості дівчини та хлопця, що відкриває перспективи особистісного зростання в умовах соціокультурного простору, зокрема у системі сімейно-родинної взаємодії та освіти [6].

Програма психологічного супроводу розвитку гендерної ідентичності старших підлітків побудована у контексті гендерної парадигми на засадах особистісно орієнтованого (І. Бех), гендерного (В. Кравець) підходів та їх різновиду – особистісно-єгалітарного (О. Кікінежди), відображає цілісний зміст роботи з розвитку гендерної ідентичності зі старшими підлітками, педагогами, психологами та батьками і включає гендерний тренінг як інноваційну форму освітньої технології та інтерактивне навчання дорослих, спрямоване на підвищення їх гендерної компетентності (психологічні лекторії, семінари-практикуми, круглі столи, дискусії, інформативні бесіди з гендерної проблематики тощо) [4].

Відтак, одним із напрямків здійснення психологічного супроводу становлення гендерної ідентичності старших підлітків є просвіта психологів з питань гендерної культури як фахівців у сфері соціалізації зростаючої особистості в умовах освітнього простору. На нашу думку, інтерактивне

навчання з метою підвищення рівня гендерної компетентності та формування гендерної культури є ефективним засобом становлення гендерної ідентичності старших підлітків.

Зокрема специфіка роботи з психологами передбачає підвищення рівня компетентності з гендерної проблематики і спрямована на оволодіння ефективними методами роботи щодо розвитку самоцінності особистості жінки/чоловіка, дівчини/хлопця у міжстатевій взаємодії, сприяння розвитку позитивного самоствавлення та ставлення до іншої статі, забезпечення умов рівноправ'я, конструктивного вирішення гендерних конфліктів, позитивного психологічного клімату, сприяння розвитку партнерської взаємодії.

На наше переконання, підвищення рівня гендерної компетентності майбутніх психологів та озброєння знаннями з гендерної проблематики є визначальним аспектом їх професійного становлення та особистісного зростання як фахівців, суб'єктів освітнього простору.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у впровадженні ефективних форм інтерактивного навчання з метою підвищення рівня гендерної компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Кікінежді О.М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості : монографія. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2011. 400 с.

2. Максименко С.Д., Ложкин Г.В., Колосов А.Б. От психологического обеспечения к психологическому сопровождению *Практична психологія і соціальна робота*. 2010. № 12. С. 1–10.

3. Система практик у професійній підготовці психологів : навч.-метод. посібн., вид. 2-ге, випр. і доп. /за ред. Г. Радчук. Тернопіль : ТНПУ, 2019. 417с.

4. Чіп Р.С. Становлення гендерної ідентичності старших підлітків у ціннісному вимірі особистості. *Humanitarium*. Том. 43. Вип. 1. Психологія. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 151–161.

5. Як навчити школярів долати гендерні стереотипи : конспекти занять : навч.-метод. посіб. / ред. Т. Говорун. Київ : ТОВ Дорадо-Друк, 2011. 804 с.

6. Kikinezhdi O.M., Zhyrska Halyna Ya., Chip R.S., Vasylkevych Y., Hovorun T.V. Psychology of the Gender-Equitable Environment: Research of Problems. *Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment*, 2020. No. 8. P. 538–547. URL : <https://www.scopus.com/sourceid/21100784273>